

Олександр КРИВОПУСК
*викладач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВ МАЛОЛІТНІХ
ПОТЕРПІЛИХ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ ДІЙ У
КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, РОЗПОЧАТИХ
ЗА ФАКТАМИ ЗЛІСНОГО НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ
ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ**

Охорона прав і законних інтересів учасників кримінального провадження є одним з пріоритетних завдань кримінального провадження. Особливу увагу законодавець приділяє захисту прав малолітніх учасників кримінального провадження.

Виконуючи взяті на себе міжнародні зобов'язання, уряд країни систематично здійснює комплекс заходів, спрямований на реформування правоохоронної системи, адаптації чинного законодавства до стандартів країн Європейського Союзу, реформування органів державної влади та місцевого самоврядування та приведення кримінально-процесуального законодавства до стандартів країн ЄС.

Участь у кримінальному провадженні неповнолітньої особи, зважаючи на її вікові особливості, може призвести до травмування психіки допитуваного. Крім того, неповнолітні ще не можуть повною мірою самостійно реалізовувати й захищати свої права. Тому такі учасники кримінального провадження потребують посиленої охорони їхніх прав державою [1, с. 1].

Чинним кримінально-процесуальним законодавством закріплений перелік гарантій, покликаний забезпечити належний захист прав дитини під час досудового розслідування кримінального провадження за їхньої участі. Проте крім законодавчо закріплених вимог щодо порядку проведення слідчих (розшукових) та процесуальних дій за участі малолітніх осіб, які включають певні обмеження та змінюють процедуру їх проведення, перед особами, які проводять досудове розслідування, постає завдання мінімізації негативного впливу на психіку потерпілого. Задля досягнення поставленої мети здійснюються заходи, спрямовані на імплементацію міжнародних договорів, законодавчих актів в чинне вітчизняне законодавство та впровадження стандартів і методик в діяльність правоохоронних органів.

Серед найпоширеніших та водночас складних з точки зору організації слідчих (розшукових) дій під час розслідування злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною є допит малолітнього потерпілого.

Щоб уникнути зайвого психологічного травматизму, допит має проводити особа, яка викликає довіру, у дружніх для дитини умовах та в обстановці, у якій вона відчуватиме себе в безпеці. Водночас допит дитини має свою специфіку, пов'язану з необхідністю участі обізнаних осіб (спеціалістів), які надаватимуть кваліфіковану допомогу та сприятимуть більш ефективному збиранню доказів [2, с. 117].

Для досягнення мети допиту, крім виконання законодавчо закріплених вимог щодо процедури його проведення, слідчому необхідно врахувати обставини, які можуть вплинути як на результат допиту, так і завдати шкоду психічному здоров'ю дитини. З метою мінімізації негативних наслідків для психіки малолітнього допит доцільно проводити із застосуванням методики «Зелена кімната», яка охоплює комплекс заходів, спрямованих на встановлення психологічного контакту з малолітньою особою, потерпілою від кримінального правопорушення, зокрема і створення навколишньої обстановки, що в подальшому дозволить отримати від допитуваної особи відомості, необхідні для подальшого проведення досудового розслідування.

Переходячи до розгляду особливостей проведення одночасного допиту, в контексті досліджуваного нами питання, варто сказати, що одночасний допит – це складний психологічний поєдинок між двома сторонами кримінального процесу стороною захисту і стороною обвинувачення, то він є серйозним випробуванням навіть для дорослого учасника. Тому в деяких випадках проведення даної слідчої дії може бути визнане недоцільним, особливо коли суперечності виникають між показаннями повнолітнього учасника (співучасника) злочину і неповнолітнього [3, с. 188].

Досліджуючи особливості проведення одночасного допиту двох чи більше раніше допитаних осіб, слід зазначити, що КПК України в ст. 224 встановлює певні обмеження, зокрема зазначається, що у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи, а також щодо злочинів, вчинених із застосуванням насильства або погрозою його застосування, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей в їхніх показаннях не може бути проведений за участю малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого разом з підозрюваним [4]. На наш погляд, законодавцем чітко не визначено категорії проваджень, у межах яких забороняється проведення вказаної слідчої (розшукової) дії.

Таким чином, проаналізувавши норми КПК України та дослідивши матеріали кримінальних проваджень вказаної категорії можна дійти висновку, що формально законом не заборонено проведення одночасного допиту двох і більше раніше допитаних осіб за участі підозрюваного та малолітнього потерпілого.

Зважаючи на те, що суб'єктом вчинення злочину, передбаченого ст. 166 КК України, виступає завжди мати (батько), опікун (піклувальник) потерпілого, для забезпечення безпеки здоров'я малолітнього вважаємо за

доцільне конкретизувати норми ст. 224 КПК України, зокрема в частині заборони проведення одночасного допиту двох або більше раніше допитаних осіб, доцільно встановити заборону проведення слідчої (розшукової) дії за одночасної участі малолітнього потерпілого та підозрюваного. Таке рішення дозволить мінімізувати негативний вплив на психіку малолітнього допитуваного та забезпечити безпеку потерпілого, зокрема його здоров'я.

Наслідком вчинення злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною в переважній більшості випадків характеризується отриманням потерпілим тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, що своєю чергою викликає необхідність проведення судово-медичної експертизи. Для встановлення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, експертом, який проводить дослідження, може бути направлено клопотання до органу досудового розслідування з вимогою проведення слідчого експерименту за участі потерпілого та експерта. Метою проведення слідчого експерименту в такому випадку виступає встановлення механізму спричинення тілесних ушкоджень.

Для забезпечення прав потерпілого, крім законодавчо закріплених вимог щодо проведення слідчих дій за участі малолітнього потерпілого та зважаючи на його вікові особливості, доцільно використання технічних пристроїв, зокрема анатомічних ляльок. Оскільки така методика дозволить отримати необхідні свідчення від дитини без стресу та психологічного травмування, дитина асоціює себе з лялькою і навіть може показати, як їй завдали шкоди. Тобто завдяки постановці питання «від третьої особи» краще встановлюється контакт між психологом або слідчим та дитиною [5, с. 216].

Тож забезпечення процесуальних прав малолітніх потерпілих під час розслідування злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною забезпечується шляхом закріплення у кримінально-процесуальному законодавстві гарантій, які встановлюють процедуру проведення слідчих (розшукових) дій, учасниками яких є малолітні потерпілі. При цьому законодавцем не повною мірою враховані деталі проведення певних слідчих (розшукових) дій, зокрема одночасного допиту двох чи більше раніше допитаних осіб.

Крім виконання вимог законодавства, процесуальні права малолітнього потерпілого забезпечуються шляхом обрання дієвих тактичних прийомів, поєднаних з використанням стандартів і методик у діяльності правоохоронних органів, зокрема методики «Зелена кімната» та використанням технічних засобів під час проведення слідчих (розшукових) дій.

---

1. Щербаківа Г. В. Гарантії забезпечення прав неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого під час затримання та взяття під варту. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. Вип. 4. С. 224-230.

2. Павлова Н. В. Використання спеціальних знань під час допиту малолітньої особи: колективна монографія. *Концептуальні положення механізму захисту прав дітей:*

український та зарубіжний контекст. 2021. С. 115-128.

3. Кочура О. О. Неповнолітній потерпілий як учасник кримінального провадження : монографія / О. О. Кочура : за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора О. О. Юхна. Харків : Ніка Нова, 2015. 249 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Офіційний сайт Верховної Ради України*: веб-сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 02.12.2023)

5. Павлова Н. В. Використання демонстраційних засобів (анатомічних ляльок) під час допиту малолітньої особи. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 1. С. 215-220.

Олександр НЕКЛЕСА

*викладач кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ДІЗНАННЯ ЗА ОСОБЛИВИМ ПОРЯДКОМ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Проведення дізнання відзначається своєрідністю в рамках спеціальних процесуальних взаємодій у кримінальному провадженні. Це важливий етап, де використовуються унікальні підходи та методи, спрямовані на збір та аналіз інформації для визначення обставин правопорушення. В особливих порядках дізнання виявляється не лише стандартна ретельність розслідування, але й врахування специфічних вимог, пов'язаних із особливістю справи чи характером злочину.

У цьому контексті дізнання набуває нових вимірів, що враховують специфіку правопорушень та відображаються у високій ефективності збору доказів. Важливою рисою є гнучкість та адаптивність, оскільки унікальні обставини вимагають індивідуального підходу та використання творчих методів [1, с. 37].

Здійснення дізнання за особливими порядками кримінального провадження – це не просто процес збору фактів, але й витончена майстерність вивчення складних ситуацій, що вимагає високого рівня кваліфікації та унікальних навичок від провідних слідчих та правоохоронців. Унікальний підхід до дізнання стає головним фактором у забезпеченні справедливості та ефективності правосуддя в контексті особливих випадків кримінального провадження [3, с. 58].

У контексті нового Кримінального процесуального кодексу України, що набрав чинності в 2012 році, дізнання являє собою важливий етап